

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

**Přímá volba prezidenta republiky v ČR a v jiných parlamentních
republikách**

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

Autor: Kristýna Bukovská

2012
5. ročník SVOČ

Konzultant: JUDr. Věra Jirásková, CSc.

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do 5. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK.

V Praze dne 16. 4. 2012

.....
Kristýna Bukovská

Úvod

Prezident státu je tradičně vnímán jako pomyslný vrchol hierarchie orgánů státní moci, této instituci je věnována značná pozornost nejen ze strany politiků, ale i lidu, který se v některých ústavních systémech sám podílí na jeho volbě. Ačkoli pozice prezidenta má již historicky danou jistou prestiž, zůstává otázkou, nakolik silné postavení prezident v novodobých demokraciích skutečně má.

Když se ohlédneme zpět do historie, hlava státu byla vždy nezpochybnitelnou autoritou. Ať už šlo o císaře, krále, vévodu či knížete, jeho moc byla ničím neomezená, měl právo rozhodovat doslova o životě a smrti svých poddaných, disponoval často početnou armádou, do jeho pokladny přicházely daně. Panovník byl ustaven do své pozice z vůle boží, to mělo očima křesťanského světa ospravedlňovat jeho absolutní moc. Vládl-li panovník z vůle boží, nemohl jej tedy nikdo v jeho moci omezit, natož svrhnout. Tato doktrína byla záhy zpochybněna moderními revolucemi, které panovníka nakonec donutily svou moc v některých směrech omezit a připustit účast na státní moci i širším vrstvám obyvatelstva. Čím více prostý lid volal po rovnoprávnosti a domáhal se uznání základních práv člověka a občana, tím více byla rodová šlechta nucena činit ústupky. Revoluce se stavěly odmítavě k dosavadním monarchiím a snažily se prosadit (v očích revolucionářů demokratičtější) formu vlády, a to republiku. S rozvojem konstitucionalismu a parlamentarismu se vyvinulo i zcela nové chápání hlavy státu. V čele státu už nestojí panovník, co by následník trůnu vládnoucí dynastie, nýbrž demokraticky zvolený prezident. Ten je pak legitimován vůlí lidu a jeho moc je omezena dělbou moci, disponuje jen takovými právy, která mu ústava přiznává. Další tendence směřovaly spíše k posílení zákonodárné moci, reprezentované přímo voleným parlamentem, na úkor moci výkonné, která byla tradičně chápána jako nebezpečný uzurpátor moci. A tak se vyvinuly tzv. parlamentní republiky, kde rozhodující moc drží ve svých rukou parlament jako reprezentant lidu. Parlament rozhoduje o působení a složení vlády, která mu je odpovědná, a také volí téměř zcela neodpovědnou hlavu státu. Takto by se dal v kostce shrnout charakter parlamentní republiky. Profesor Pavlíček¹ se ve své učebnici Státovědy mj. zmiňuje o vztahu mezi formou vlády a způsobem ustavování hlavy státu. Z praxe moderních států vyplývá, že v prezidentských či poloprezidentských republikách je upřednostňována volba lidem, ať už přímo či nepřímo, zatímco parlamentní republiky volí své prezidenty cestou parlamentní.

---

1 Václav Pavlíček a kol.: Ústavní právo a státověda I. díl, Obecná státověda, Linde, Praha, 1998

Prezidenti, kteří jsou do funkce ustaveni přímo lidem jako suverénem, chápou svoji moc jakou nezávislou, tudíž si budují silnější pozici ve vztahu k parlamentu a často hrají celkově větší roli při uskutečňování státní moci. Naopak prezident v parlamentní republice se natolik nevyhraňuje vůči parlamentu, neboť byl do funkce ustaven právě onou parlamentní většinou. Na pomezí mezi oběma systémy stojí státy jako je např. Slovensko či Rakousko a nově i Česká republika, tedy státy s parlamentní formou vlády, které se rozhodly zavést přímou volbu prezidenta. Kritici přijaté ústavní novely, která do Ústavy ČR vnáší přímou volbu hlavy státu, namítají, že přímá volba prezidenta s sebou nutně přináší i změny prezidentských kompetencí a tím celý ústavní systém dostává do jiného typu formy vlády. Zkušenosti s přímou volbou na Slovensku však ukazují, že ani zavedení přímé volby prezidenta nutně nemusí znamenat změnu celého ústavního systému. Podle docenta Koudelky je třeba tento postup od nepřímé volby prezidenta k přímé chápat jako nevyhnutelný trend, kterému by i Česká republika dříve nebo později podlehla. Naopak docent Kysela se domnívá, že nejde jen o pouhý trend, nýbrž o jakýsi ústupek lidem nepřijímané vlády ve prospěch lidu, který si již dlouhodobě přeje zavedení přímé volby prezidenta.

Tato práce si však neklade za cíl hodnotit přímou volbu prezidenta, jde spíše o porovnání české, slovenské a rakouské ústavní úpravy. Jednoznačně konstatovat, zda je zavedení přímé volby hlavy státu žádoucí či snad zbytečné, snad ani nelze. Každopádně se jedná o velký zásah do Ústavy ČR, který s sebou přinese nemálo změn, které budou moci být hodnoceny až s delším časovým odstupem. Je však možné sledovat ústavní vývoj po zavedení přímé volby prezidenta v okolních zemích se stejnou formou vlády. Cílem této práce je nejen popsat institut přímé volby prezidenta tak, jak ho koncipuje *lex ferenda* u nás, nýbrž i poukázat na to, jak tento, dříve pro parlamentní republiky zcela netypický, institut funguje u našich sousedů na Slovensku a v Rakousku. Tyto dvě země jsem si pro srovnání vybrala záměrně, neboť se domnívám, že nám jsou nejen z pohledu historie, ale i z pohledu kultury a mentality lidí nejbližší, a tak lze s jistou mírou pravěpodobnosti předpokládat, že zavedení přímé volby u nás bude mít obdobné dopady. Tyto země spojuje i skutečnost, že se jedná o parlamentní republiky, které se rozhodly transformovat tento klasický ústavní model s vedoucí úlohou parlamentu a zavést přímou volbu hlavy státu.

ČESKÁ ÚSTAVNÍ ÚPRAVA

1. Postavení prezidenta republiky v ústavním systému ČR dle soudobé právní úpravy

V parlamentní formě vlády náleží politická moc parlamentu a vládě. Prezident zvolený parlamentem sice požívá dostatečné legitimacy, avšak neopravňuje ho jako nositele vlastní politické linie. Prezident tak není závislý ani na pravidelných parlamentních volbách, ani na každodenním ověřování většinové podpory jako vláda. Vycházejí ze zásady *princeps legibus solutus* (panovník nepodléhá zákonům)², je hlava státu ze své funkce neodpovědná. Na základě této zásady byli k odpovědnosti hnáni ministři odpovědní parlamentu, na které pak přešla i faktická politická moc. V tomto duchu upravuje postavení hlavy státu i soudobá Ústava (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky)

Dosavadní ústavní úprava výslovně v čl. 54 odst. 3 stanoví, že prezident není z výkonu své funkce odpovědný, k většině svých rozhodnutí (např. vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny a do Senátu, jmenování soudců, udílení amnestie) potřebuje kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády (čl. 63 odst. 3). Čl. 63 odst. 4 dále stanoví, že *za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda*. Ústava ČR zároveň zná i takové pravomoci prezidenta republiky, k nimž kontrasignace není zapotřebí (čl. 62 - např. jmenování a odvolávání předsedy a dalších členů vlády a přijímání jejich demise, odvolání vlády a přijímání její demise). Je třeba podotknout, že nejde o zcela samostatné pravomoci hlavy státu, neboť k jejich výkonu je často nutná součinnost někoho jiného (např. při jmenování soudců Ústavního soudu si prezident vyžádá od Senátu souhlas ke jmenování soudce). Jelikož jsou pravomoci prezidenta v parlamentní formě vlády značně omezené, jeho úloha spočívá spíše ve funkci reprezentační, garanční a moderační. Doktor Wintr³ tak prezidenta vidí především jako reprezentanta státu, garanta řádu a moderátora politických sporů.

Jako reprezentační doktor Wintr označuje pravomoci dle čl. 62 (svolávání zasedání

---

2 Vojtěch Šimíček (ed.): Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2008

3 Jan Wintr: Principy českého ústavního práva, Eurolex Bohemia, 2006

Poslanecké sněmovny, podpis zákonů) a čl. 63 (reprezentace státu navenek, sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv, funkce vrchního velitele ozbrojených sil, přijímání, pověřování a ovolávání vyslanců, vyhlášení parlamentních voleb, jmenování soudců), ale i pravomoci vyplývající ze zákonů (např. jmenování profesorů a rektorů vysokých škol).

Moderační funkce prezidenta nastupují v okamžiku po parlamentních volbách, kdy prezident pověří předsedu vlády sestavením vlády a následně členy vlády jmenuje. Do rukou prezidenta předseda vlády skládá demisi buď jednotlivých členů vlády nebo celé vlády, kteří jsou odvoláváni právě prezidentem (čl. 62 písm. a). Prezident republiky také disponuje právem rozpustit Poslaneckou sněmovnu (čl. 62 písm. b) v Ústavou stanovených případech (čl. 35). Prezidentovi je při výkonu jeho moderačních funkcí dána poměrně široká volnost, kterou by měl prezident využít k hladkému řešení politických sporů. Často je však prezident i kritizován například pro přílišné zasahování do některých záležitostí či pro výběr předsedy vlády po volbách.

Prezident jako garant řádu by měl střežit určité hodnoty, na kterých je stát postaven. K tomu mu slouží např. právo vracet zákony (čl. 62 písm. h). Do garanční funkce spadá taktéž pravomoc prezidenta podat návrh na zrušení zákonů Ústavnímu soudu (§ 64 odst. 1 písm. a zákona o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb.). Dále sem patří i jmenovací funkce, kdy prezident pověřením určitých osob do určitých funkcí garantuje, že nebudou jmenovány osoby a přijímána rozhodnutí ohrožující demokratický charakter republiky (např. jmenování soudců Ústavního soudu, jeho předsedy a místopředsedy, jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu, jmenování prezidenta a viceprezidenta NKÚ, jmenování členů Bankovní rady ČNB – čl. 62). V neposlední řadě je třeba také zmínit právo udělovat milosti v případech, kdy je z lidského hlediska třeba zmírnit tvrdé dopady práva (čl. 62 písm. g).

Prezident tak hraje významnou roli z hlediska udržování rovnovážného stavu mezi nejvyššími státními orgány. Jmenováním soudců či udělováním milostí tak zasahuje do moci soudní, vracením zákonů zpět Poslanecké sněmovně do moci zákonodárné. Náleží mu ale i pravomoc jmenovat nejvyšší představitele nezávislých orgánů (NKÚ, ČNB).

Čl. 64 prezidentovi přiznává právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu, jejich výborů a komisí, dále je mu uděleno slovo, kdykoliv o to požádá. Prezident se může účastnit i schůzí vlády, vyžádat si od ní a jejích členů zprávy a projednávat s vládou nebo jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.

Prezident republiky disponuje absolutní imunitou, nelze ho tedy zadržet, trestně stíhat

ani stíhat pro přešupek nebo jiný správni delikt (čl. 65 odst. 1). Prezident republiky může být dle dosavadní ústavní úpravy stíhán pouze pro velezradu, a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu. Lex ferenda však chce zavést možnost stíhání prezidenta i pro porušení ústavního pořádku na základě žaloby schválené oběma komorami Parlamentu. Trestem za takováto provinění je ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt. Čl. 65 odst. 3 stanoví, že trestní stíhání pro trestné činy spáchané po dobu výkonu funkce prezidenta republiky je navždy vyloučeno.

Čl. 66 počítá s případy, kdy se uvolní úřad hlavy státu z důvodu, že nový prezident ještě nebyl zvolen či doposud nesložil slib nebo nemůže-li stávající prezident vykonávat svůj úřad ze závažných důvodů. V takové situaci náleží výkon pravomocí dle čl. 63 odst. 1 písm. a, b, c, d, e, f, h, i, j, čl. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky, výkon funkcí prezidenta republiky podle čl. 62 písm. a, b, c, d, e, k, l. V případě, že je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, jsou tyto pravomoci přeneseny na předsedu Senátu. *Lex ferenda* zavádí změnu ve vyhlašování voleb v době, kdy není úřad prezidenta republiky obsazen. Volby do Poslanecké sněmovny má v takové situaci nově vyhlašovat předseda Senátu, senátní volby naopak má vyhlašovat předseda Poslanecké sněmovny.

2. Zavedení přímé volby prezidenta do českého ústavního pořádku

Záměr vládního návrhu ústavní novely⁴

Vládní návrh ústavní novely, kterou by se měla uskutečnit první přímá volba prezidenta již v roce 2013, vychází z programového prohlášení vlády ze srpna 2010.⁵ Hlavním cílem nové právní úpravy je dle důvodové zprávy⁶ především prohloubení účasti občanů na správě věcí veřejných. Důvodová zpráva také zdůrazňuje výsledky průzkumů veřejného mínění, které pravidelně ukazují, že čeští občané si již dlouhodobě přejí přímou volbu prezidenta. Dosud bylo předloženo již několik návrhů na zavedení přímé volby prezidenta, avšak neshody na konkrétním způsobu provedení volby zabránily přijetí takového ústavního

---

4 Sněmovní tisk č. 415, VI. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 2011
Schválená ústavní novela byla uveřejněna pod č. 71/2012 Sb.

5 http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf

6 Sněmovní tisk č. 415, VI. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 2011

zákona.

Vládní návrh ústavního zákona, který do Ústavy ČR nově zavádí institut přímé volby prezidenta republiky, byl schválen a uveřejněn jako ústavní zákon č. 71/2012 Sb. Touto ústavní novelou se nahrazuje dosavadní čl. 54 odst. 2 větou: „*Prezident republiky je volen v přímých volbách.*“ Novela také mění čl. 56, který nově stanovuje zásady a způsob přímé volby prezidenta republiky. Změna se dotýká i čl. 58, jež odkazuje na prováděcí zákon, který stanoví další podmínky výkonu volebního práva při volbě prezidenta republiky, jakož i podrobnosti navrhování kandidátů na funkci prezidenta republiky, vyhlásování a provádění volby prezidenta republiky a vyhlásování jejího výsledku a soudní přezkum. Čl. 59 ukládá nyní prezidentovi složit slib do rukou předsedy Senátu, nikoli předsedy Poslanecké sněmovny, stejně tak se své funkce může vzdát jen do rukou předsedy Senátu. Z čl. 62 bylo vypuštěno obsolentní ustanovení o vyhlásování referenda o přistoupení ČR k Evropské unii a jeho výsledku. Změněný čl. 65 upravuje způsob podání ústavní žaloby proti prezidentu republiky, která vyžaduje výslovný souhlas obou komor Parlamentu. Novela se dotkla i čl. 66, ve kterém došlo ke změně koncepce přenesení funkcí na jiné ústavní činitele v případě, kdy je prezidentský úřad uvolněn.

Způsob volby prezidenta

Přijatým vládním návrhem ústavního zákona se tak do Ústavy dostává pouze zavedení institutu přímé volby prezidenta, podrobnosti vlastní procedury volby a soudního přezkumu volby má stanovit zvláštní volební zákoník, jež by měl být přijat do nabytí účinnosti této ústavní novely. Volba prezidenta je založena, stejně jako u voleb do Senátu, na dvoukolovém volebním systému s absolutní většinou v 1. kole volby. Návrh stanoví, že volbu vyhláší předseda Senátu, do jehož rukou bude přímo zvolený prezident také skládat svůj slib. Důvodem této změny je dle navrhovatelů zajištění větší stability ústavního systému, neboť Senát je orgán stálý a nerozpustitelný. Návrh však počítá i s jakousi ústavní pojistkou pro případ, že by předseda Senátu ještě nebyl zvolen. V takové situaci volbu vyhlásí předseda Poslanecké sněmovny. Ze stejného důvodu je dotčena i stávající úprava vyhlásování voleb do obou komor Parlamentu. V případě, že se úřad prezidenta bude dočasně uvolněn, vyhlásí volby do Poslanecké sněmovny předseda Senátu a senátní volby budou vyhlášeny předsedou Poslanecké sněmovny.

Prezidentské volby se konají v posledních 60 dnech volebního období úřadujícího

prezidenta, nejpozději 30 dnů před uplynutím jeho volebního období. Uvolní-li se úřad prezidenta v průběhu jeho volebního období, koná se volba prezidenta do devadesáti dnů, ne však dříve než 80 dnů po jejím vyhlášení (vzhledem k organizačně technickému zajištění voleb).

Návrh připouští, že by prezident mohl být zvolen již v 1. kole volby za předpokladu, že by získal nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. Právě hladký průběh volby prezidenta se zdá být jedním z argumentů zastánců přímé volby prezidenta, kteří jsou znechuceni zdlouhavým procesem nepřímé volby, kdy se volba často opakuje v několika kolech, než se podaří jednomu z kandidátů získat nadpoloviční podporu v obou komorách Parlamentu.⁷ Vítězný kandidát dle ústavní novely ke svému zvolení nepotřebuje většinu hlasů všech oprávněných voličů, nýbrž jen nadpoloviční většinu platných hlasů těch oprávněných voličů, kteří využili svého volebního práva. Nepodaří-li se žádnému kandidátovi získat nadpoloviční většinu platných hlasů již v 1. kole, bude se konat 2. kolo volby, ve kterém se mezi sebou utkají dva nejúspěšnější kandidáti z 1. kola. Ve 2. kole volby pak vyhrává ten, který získá více hlasů.

Návrh pamatuje i na situace, kdy by došlo k rovnosti získaných hlasů u více kandidátů. V takovém případě by do 2. kola volby postoupili ti kandidáti, kteří se v 1. kole umístili na prvním místě, z druhého místa by již žádný kandidát nepostupoval. Čistě hypoteticky však může dojít i k situaci, že by více kandidátů na druhém místě v 1. kole získalo stejný počet hlasů. Pak by kromě kandidáta na prvním místě postoupili do dalšího kola i kandidáti z druhého místa, kteří získali shodný počet hlasů. Obě situace tak zajistí, že se ve 2. kole volby utká více kandidátů. Dojde-li k rovnosti hlasů až ve 2. kole, platí, že prezident nebyl zvolen a do deseti dnů pak předseda Senátu musí vyhlásit nové volby, které by opět probíhaly ve dvou kolech, přičemž účast ve volbách by nebyla podmíněna účastí ve volbách předchozích, kdy se nepodařilo prezidenta zvolit.

Autoři návrhu také počítají s možností, že kandidát postupující do 2. kola přestane být volitelný prezidentem ještě před uskutečněním 2. kola volby.⁸ V takovém případě do 2. kola postupuje kandidát, který v 1. kole získal nejvyšší počet hlasů. Jestliže by nebyl žádný další

---

7 V roce 2003 byl prezident Václav Klaus zvolen rozdílem jediného hlasu až ve třetím kole třetí volby a v roce 2008 ve třetím kole druhé volby. V obou případech přitom průběh voleb prezidenta vzbuzoval ve veřejnosti mnohdy oprávněné pochybnosti o způsobilosti politické reprezentace hlavu státu vůbec zvolit. [Sněmovní tisk č. 7, VI. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 2010]

8 Kandidát přestane splňovat podmínky volitelnosti dle čl. 19 odst. 2 ve spojení s čl. 57 odst. 1 Ústavy nebo v tomto období zemře.

kandidát, který by do 2. kola mohl postoupit, koná se 2. kolo volby jen s jedním kandidátem. Uvedený postup je však spíše ústavní pojistkou, která má vést kandidáty k odpovědnosti a zachování vážnosti prezidentských voleb.

Navrhování kandidátů

Co se týče navrhování kandidátů na prezidentský post, nová právní úprava předvídá tři možnosti. Kandidáta může navrhnout každý občan České republiky starší 18-ti let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50 000 občany České republiky oprávněnými volit prezidenta. Autoři zákona v důvodové zprávě uvádějí, že počet podpisů pod peticí by měl zaručovat dostatečně silnou podporu kandidáta a zároveň zamezit zneužívání tohoto práva. Na druhou stranu by měl být stanoven takový počet podpisů, které by bylo ještě možné ověřit. Ačkoli se vláda domnívá, že 50 000 podpisů je možno bez problémů ověřit soudní cestou, někteří kritici, mezi nimi mj. předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský, se s tímto názorem neztotožňují, neboť by se tak ještě více zahltla soudní soustava, která je již teď z důvodů narůstající agendy kritizována pro průtahy v soudním řízení.

Navrhnout kandidáta může i skupina nejméně 20 poslanců či 10 senátorů. Zvýšení počtu poslanců oprávněných navrhnout kandidáta je zdůvodňováno zohledněním celkově vyššího počtu poslanců (200) vůči menšímu počtu senátorů (81).

Pravomoci a odpovědnost prezidenta

Nově se z čl. 62 Ústavy vypouští pravomoc prezidenta republiky vyhlašovat referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii a jeho výsledek, neboť toto jednorázově použitelné ustanovení je již obsolentní. V souvislosti s vypuštěním této pravomoci se odpovídajícím způsobem mění i čl. 66 a čl. 87 odst. 1, kde je odkazováno právě na zrušené ustanovení čl. 62 písm. l.

Novela Ústavy ČR s sebou přináší také rozšíření instutu tzv. impeachmentu, kdy bude možné stáhnout prezidenta nejen pro velezradu, ale i pro hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku. Skutkovou podstatu velezrady se navrhuje definovat přímo v Ústavě, nikoliv v běžném zákoně⁹, jak tomu bylo doposud. K podání ústavní žaloby bude

---

9 zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu

však nezbytně zapotřebí i výslovného souhlasu Poslanecké sněmovny. Na ústavní žalobě proti prezidentu republiky tak budou obě komory rozhodovat tzv. ústavní většinou, což je zdůvodněno závažností takového návrhu a výjimečností daného druhu řízení.

S cílem zabránit nežádoucí destabilizaci České republiky se navrhuje maximální propadná lhůta, během níž se Poslanecká sněmovna k návrhu musí vyjádřit. Neučiní-li tak v dané lhůtě, platí fikce nesouhlasu. Jestliže by Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas s návrhem, v dalším řízení je žaloba zastupována už jen Senátem z důvodu efektivnosti a racionalizace procesu před Ústavním soudem.

Právě v tomto bodě kritici hovoří o významném oslabení Senátu. Senát jako stálý orgán přichází o své privilegium žalovat prezidenta republiky. Tuto pravomoc *de lege ferenda* sdílí s Poslaneckou sněmovnou, což samozřejmě činí podání ústavní žaloby ještě obtížnější. Senát se již nebude podílet na volbě prezidenta, přijde o své privilegium žalovat prezidenta republiky před Ústavním soudem, ponechá si jen pravomoc vrátit zákon zpět Poslanecké sněmovně, avšak tímto právem disponuje i hlava státu.

Zákon o volbě prezidenta republiky ¹⁰

Předmětem úpravy tohoto prováděcího zákona jsou podmínky výkonu volebního práva při volbě prezidenta republiky, podrobnosti navrhování kandidátů, vyhlásování a provádění volby prezidenta a vyhlásování jejího výsledku a soudní přezkum.

§ 3 zákona stanoví, že volbu prezidenta vyhláší předseda Senátu uveřejněním rozhodnutí o vyhlášení volby prezidenta ve Sbírce zákonů tak, aby se případné druhé kolo volby prezidenta konalo nejpozději 30 dnů před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta republiky.

Co se týče podmínek výkonu aktivního i pasivního volebního práva, zákon ponechává stejné podmínky jako tomu je u ostatních druhů voleb (§§ 4 - 5) .

Navrhovat kandidáta může buď 20 poslanců či 10 senátorů, popř. občan, který dosáhl věku 18 let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50 000 občany oprávněnými volit prezidenta republiky (§ 21 odst. 1). Jednotliví navrhovatelé mohou podat jen jednu

---

¹⁰ V době psaní této práce se prováděcí zákon k přímé volbě prezidenta republiky nachází ve 2. čtení (sněmovní tisk č. 613). [<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=613&CT1=0>]

kandidátní listinu, stejně tak kandidát může figurovat jen na jedné kandidátní listině. Podle § 21 odst. 3 se kandidátní listina podává nejpozději 66 dnů přede dnem volby prezidenta Ministerstvu vnitra. V odstavci 3 se dále uvádí: „*Dnem podání kandidátní listiny je zahájeno řízení o registraci kandidátní listiny. Ministerstvo vnitra informuje zmocněnce navrhuujících poslanců nebo navrhuujících senátorů anebo navrhuujícího občana, a pokud ten nemá zmocněnce, pak přímo navrhuujícího občana, že kandidátní listinu obdrželo a kdy bylo zahájeno řízení.*“ Náležitosti kandidátní listiny jsou zakotveny v § 23, který počítá i s ověřováním podpisů na petici. § 23 odst. 5 stanoví: „*Ministerstvo vnitra ověří správnost údajů na peticích náhodně vybraném vzorku údajů u 8 500 občanů podepsaných na každé petici. Zjistí-li nesprávné údaje u méně než 3 % podepsaných občanů, nezapočítá Ministerstvo vnitra tyto občany do celkového počtu občanů podepsaných na petici.*“ V § 23 odst. 6 se dále uvádí: „*Zjistí-li Ministerstvo vnitra postupem podle odstavce 5 nesprávné údaje u více než 3 % podepsaných občanů, provede kontrolu u dalšího vzorku stejného rozsahu (dále jen “druhý kontrolní vzorek”). Zjistí-li Ministerstvo vnitra, že druhý kontrolní vzorek vykazuje chybovost u méně než 3 % občanů podepsaných na petici, nezapočítá Ministerstvo vnitra občany z obou kontrolních vzorků do celkového počtu občanů podepsaných na petici. Zjistí-li Ministerstvo vnitra, že druhý kontrolní vzorek vykazuje chybovost u více než 3 % občanů podepsaných na petici, odečte od celkového počtu občanů podepsaných na petici počet občanů, který procentuálně odpovídá chybovosti v obou kontrolních vzorcích.*“ Zjistí-li Ministerstvo vnitra v dané lhůtě nedostatky kandidátní listiny, je povinno vyzvat zmocněnce či přímo navrhuujícího občana k odstranění těchto nedostatků. § 24 odst. 8 stanoví, že registrace je podmínkou pro vytištění hlasovacích lístků. Na platnost kandidátní listiny nemá vliv zánik mandátu navrhuujícího poslance či senátora nebo postavení navrhuujícího občana (§ 24 odst. 9). K uskutečnění volby je zapotřebí, aby mezi sebou soutěžilo více kandidátů, v případě pouze jedné registrované kandidátní listiny se vyhlásí nové volby (§ 24 odst. 11). Navržený kandidát se také do 24 hodin přede dnem volby může své kandidatury vzdát u Ministerstva vnitra.

Prezidentem republiky je zvolen ten kandidát, který získal nadpoloviční většinu z celkového počtu platných hlasů oprávněných voličů, kteří se voleb zúčastnili a odevzdali platný hlas (§ 49). Prezidenta je možné zvolit v jediném kole volby, v případě, že se tak nestane, koná se druhé kolo volby, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti. Prezidentem je pak zvolen ten kandidát, který získal větší počet hlasů oprávněných voličů.

Soudní přezkum je zakotven v hlavě VII zákona. U soudu je možné domáhat se ochrany proti odmítnutí kandidátní listiny (§ 60) či proti neplatnosti volby (§ 61). Příslušným soudem je dle § 62 Nejvyšší správní soud.

SLOVENSKÁ ÚSTAVNÍ ÚPRAVA

1. Postavení prezidenta republiky v ústavním systému Slovenské republiky

Slovenskou právní úpravu jsem do této práce zařadila především proto, že na ni je často odkazováno v důvodových zprávách dřívějších návrhů na zavedení přímé volby prezidenta v České republice. Zastánci přímé volby prezidenta republiky si často berou Slovensko či Rakousko za vhodné příklady pro ilustraci možných dopadů zavedení přímé volby prezidenta v České republice. V obou případech se jedná o republiky s parlamentní formou vlády, které do svých ústavních systémů zavedly přímou volbu prezidenta na místo dřívější parlamentní volby.

Slovenská ústava (stejně jako česká) zařazuje hlavu státu spolu s vládou do společné hlavy ústavy, což se někdy stává předmětem kritiky. Docent Kysela v této souvislosti uvádí: *„Zařazení prezidenta republiky a vlády do společné hlavy ústavy je třeba chápat především ve smyslu jejich vzájemného ovlivňování a koordinace, a ne podřizování jednoho ústavního orgánu druhému“*.¹¹

Co se týče ustavování hlavy státu, přímá volba prezidenta se těší velké oblibě nejen mezi občany, ale i ve vědeckých kruzích na Slovensku především proto, že představuje východisko z dlouhodobě trvající neschopnosti parlamentu zvolit hlavu státu na základě původní ústavní úpravy.

2. Zavedení přímé volby prezidenta republiky¹²

Po parlamentních volbách v roce 1998 se utvořila nová koaliční vláda, jejíž strany ve svých volebních programech věnovaly poměrně velký prostor ústavněprávním otázkám. Slovenská demokratická koalice (SDK) a Strana maďarské koalice (SMK) se zasazovaly o

---

11 Jan Kysela: Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní. In: Novák, M. - Brunclík, M. (eds): Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. Praha Dokořán 2008

12 Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach: Ústavný systém Slovenskej republiky, Košice 2009

přijetí nové ústavy, jejímuž schválení měly předcházet částečné ústavní změny, především zavedení přímé volby prezidenta republiky. Průsečík programových představ vládních stran se promítl do programového prohlášení vlády, ve kterém se uvádělo: „*Vláda vytvoří analýzu efektivnosti působení Ústavy Slovenské republiky. V této souvislosti využije své funkční období také na přípravu a diskusi o návrhu změn ústavy. Změny by měly upevnit postavení občana jako původce veškeré moci ve státě, upevnit mechanismus ochrany ústavnosti, prohloubit a rozšířit možnosti přímé demokracie, zřehlednit a zpřesnit ustanovení upravující ústavní vztahy, především ty, které se staly v uplynulém období předmětem zápasů a polemik.*“

Myšlenka zavedení přímé volby prezidenta se po zmařeném referendu stala hojně diskutovaným tématem i ve volební kampani a těšila se velké oblibě občanů. Vládní koalice se rozhodla vyjít volání společnosti po přímé volbě prezidenta vstříc, a tak místo toho, aby pohodlně zvolila prezidenta v Národní radě (kde disponovala většinou), zvolila cestu ústavní změny spočívající v zavedení přímé volby prezidenta občany. Kupodivu se proti tomuto záměru vládní koalice nepostavila ani opozice, ta dokonce předložila Národní radě jako první návrh na zavedení přímé volby prezidenta.¹³ V té době byl prezidentský úřad již několik měsíců neobsazený, a tak se vládní koalice v zájmu urychlení legislativního procesu rozhodla předložit návrh na změnu ústavy formou poslaneckého návrhu.

Návrh ústavního zákona, kterým se mění a doplňuje Ústava Slovenské republiky č. 460/1992 Zb. ve znění pozdějších předpisů předložila skupina koaličních poslanců již v listopadu 1998.¹⁴ Tento vládní návrh zaváděl přímou volbu prezidenta republiky občany, ale zároveň přinesl i některé změny v ústavním postavení prezidenta. Hlavním cílem navrhovatelů byla změna ústavní úpravy tak, aby postavení prezidenta odpovídalo parlamentní formě vlády. Šlo o posílení jeho postavení při výkonu funkce *pouvoir neutre*¹⁵, resp. funkce arbitra a naopak oslabení jeho vlivu na moc výkonnou, tzn. odstranění některých prvků naznačujících příklon k poloprezidentskému systému.

Konkrétně se jednalo o rozšíření možností rozpustit Národní radu, upřesnění a posílení pravomoci prezidenta vrátit zákon k opětovnému projednání Národní radě, ale zároveň i o zavedení institutu kontrasignace některých aktů prezidenta předsedou či příslušným členem

---

13 Tlač č. 50 [www.nrsr.sk]

14 Tlač č. 58 [http://www.nrsr.sk/nrdk/Download.aspx?MasterID=162118]

15 *Pouvoir neutre* je výraz pro jakousi čtvrtou nezávislou moc v rámci dělby moci ve státě, kterou by měl ztělesňovat právě prezident republiky.

vlády¹⁶ a také odstranění oprávnění prezidenta předsedat vládě. V rámci koncepčních změn se odstranilo i oprávnění parlamentu odvolat prezidenta, které se nahradilo možností odvolat prezidenta v lidovém hlasování iniciovaném usnesením Národní rady přijatém nejméně třípětinovou většinou všech poslanců. Důvodem těchto změn bylo konstatování, že pravomoc parlamentu odvolat prezidenta systémově nekoresponduje s modelem parlamentní demokracie.

Uvedený návrh ústavního zákona byl schválen Národní radou v roce 1999 a ve sbírce zákonů byl publikován pod č. 9/1999 Z. z., šlo v pořadí o druhou novelizaci Ústavy Slovenské republiky. Na základě této ústavní novely a prováděcího zákona č. 46/1999 Z. z. o způsobu volby prezidenta Slovenské republiky, o lidovém hlasování o jeho odvolání a o doplnění některých dalších zákonů byl v roce 1999 občanů zvolen za prezidenta společný kandidát vládní koalice Rudolf Schuster.

Způsob ustavování hlavy státu

V čl. 101 odst. 2 Ústavy SR se uvádí, že prezidenta volí občané Slovenské republiky v přímých volbách na 5 let. Volit prezidenta mohou všichni občané, kteří mají právo volit do Národní rady. Prezidentem může být zvolen každý občan volitelný do Národní rady, který je starší 40-ti let (čl. 103 odst. 1). Tatáž osoba může být zvolena za prezidenta maximálně dvakrát, a to ve dvou po sobě následujících obdobích (čl. 103 odst. 2).

Slovenská ústava, stejně jako česká ústavní novela, zná dva způsoby navrhování kandidátů. Kandidáta na prezidentský úřad může navrhnout buď 15 poslanců Národní rady či oprávnění občané na základě petice s 15 000 podpisy. Prezidentské volby vyhlašuje před koncem volebního období předchozího prezidenta předseda Národní rady (čl. 103 odst. 3).

Prezidentem je zvolen ten kandidát, který získal nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. Nepodaří-li se to ani jednomu z kandidátů, koná se do 14 dnů druhé kolo volby, do kterého postupují dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů. V druhém kole vyhrává ten kandidát, který získal větší počet hlasů. Slovenská ústava počítá i s případem, že by kandidát v mezidobí přestal být volitelným či se svého práva být zvolen vzdal. V takovém případě postupuje do druhého kola v pořadí druhý kandidát s nejvyšším počtem hlasů. Jestliže

---

¹⁶ Institut kontrasignace je zakotven i v českém ústavním pořádku, a to v čl. 63 Ústavy ČR.

do druhého kola nemohou nastoupit dva kandidáti, druhé kolo volby se nekoná a předseda Národní rady vyhlásí nové volby. Ústava předvídá i situaci, kdy by se o post ucházel jen jeden kandidát, v takovém případě musí být podpořen nadpoloviční většinou hlasů. Na rozdíl od českého prezidenta, ten slovenský skládá svůj slib do rukou předsedy Ústavního soudu. Soudní přezkum voleb se rovněž ponechává Ústavnímu soudu.

Pravomoci prezidenta

Pravomoci slovenského prezidenta (čl. 102 Ústavy Slovenské republiky) jsou téměř shodné s pravomocemi toho českého. Lze sem zahrnout sjednávání a ratifikaci mezinárodních smluv, podávání podnětu Ústavnímu soudu k přezkumu souladu těchto smluv s Ústavou, dále pak přijímání, pověřování a odvolávání vedoucích diplomatických misí, svolávání ustavující schůze a rozpouštění Národní rady, podepisování zákonů či jmenování a odvolávání předsedy vlády či jednotlivých členů vlády. Prezident dále jmenuje a odvolává některé další vysoké funkcionáře, uděluje vyznamenání, disponuje právem milosti, je hlavním velitelem ozbrojených sil, vyhlašuje referendum, vetuje zákony Národní rady, jmenuje soudce Ústavního soudu, může vyžadovat informace od vlády či ji pověřit výkonem některých úkolů. Slovenská ústavní úprava na rozdíl od té české výslovně přiznává prezidentovi i právo vyhlásit válku či uzavřít mír. Čl. 102 odst. 2 stanoví, že některá rozhodnutí prezidenta vyčtená v odst. 1 vyžadují ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

Ústava počítá i s případem dočasného uvolnění prezidentského úřadu. V takové situaci přecházejí některé pravomoci na vládu (např. vedení ozbrojených sil přechází výslovně na předsedu vlády), jiné pravomoci spadají dočasně do kompetence předsedy Národní rady. Čl. 105 odst. 2 stanoví, že, nemůže-li prezident vykonávat svůj úřad po dobu delší než 6 měsíců, vyhlásí Ústavní soud, že prezidentský úřad se uvolnil.

Odvolání prezidenta v lidovém hlasování

Čl. 106 zakotvuje institut tzv. impeachmentu. Na základě usnesení třípětinové většiny všech poslanců Národní rady vyhlásí předseda Národní rady lidové hlasování o odvolání prezidenta republiky před skončením jeho volebního období. Prezident je odvolán v případě,

že se pro jeho odvolání vyslovila nadpoloviční většina všech oprávněných voličů. Jestliže se v lidovém hlasování hlavu státu nepodaří odvolat, prezident rozpustí Národní radu a její předseda vyhlásí nové volby do Národní rady. Zároveň neodvolanému prezidentovi začíná běžet nové volební období. Ústava přenechává podrobnosti o odvolání prezidenta běžnému zákonu.¹⁷

Odpovědnost

Stejně jako česká ústavní novela i Ústava SR stanoví, že prezidenta je možné stíhat jen pro úmyslné porušení ústavy anebo za velezradu. K podání ústavní žaloby proti prezidentu republiky je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců Národní rady. Obžalobu podává Národní rada Ústavnímu soudu, který o ní rozhoduje v plénu. Odsuzující rozhodnutí Ústavního soudu pro prezidenta znamená ztrátu úřadu a způsobilost jej znovu nabýt. I v tomto bodě se slovenská ústavní úprava shoduje s českou.

Zákon o způsobu volby prezidenta Slovenské republiky, o lidovém hlasování o jeho odvolání a o doplnění některých dalších zákonů¹⁸

Dle § 1 odst. 2 mají právo volit prezidenta republiky občané starší 18-ti let, kteří se v den volby zdržují na území Slovenské republiky (česká právní úprava umožňuje volit svým občanům i v zahraničí). Volbu vyhláší předseda Národní rady, vyhlášení volby se uveřejní ve sbírce zákonů, což je totožné s českou právní úpravou. Zvláštností oproti českému prováděcímu zákonu je ustanovení § 11 odst. 2 a 3, které ukládá předsedovi Národní rady přezkum náležitostí podaných návrhů a následné odevzdání kandidátních listin Ministerstvu vnitra. Kandidát, jehož návrh byl zamítnut, se může domáhat ochrany u Nejvyššího soudu. § 12 stanoví možnost vzdání se kandidatury před zahájením prvního kola volby. Kandidát o tom musí písemně spravit předsedu Národní rady, který následně informuje Ministerstvo vnitra.

Slovenský prováděcí zákon na rozdíl od české právní úpravy zavádí přípustnou výši výdajů kandidátů na propagaci v předvolební kampani (§ 16) a také stanoví podmínky získávání finančních prostředků na propagaci kandidáta (§ 18).

---

¹⁷ Zákon č. 46/1999 Z. z. o způsobu volby prezidenta Slovenské republiky, o lidovém hlasování a jeho odvolání a o doplnění některých dalších zákonů

¹⁸ Zákon č. 46/1999 Z. z.

Zákon připouští možnost zvolení prezidenta již v 1. kole, jestliže daný kandidát získá nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů, v jiném případě předseda Národní rady vyhlásí druhé kolo volby (§ 31).

Na rozdíl od českého prováděcího zákona ve slovenské úpravě nalezneme i úpravu lidového hlasování o odvolání prezidenta, které vyhlašuje opět předseda Národní rady (§ 32). Prezident je odvolán, jestliže se pro odvolání vysloví nadpoloviční většina oprávněných voličů.

RAKOUSKÁ ÚSTAVNÍ ÚPRAVA

1. Postavení prezidenta republiky v ústavním systému Rakouské republiky

Vladimír Klokočka ve své knize Ústavní systémy evropských států¹⁹ řadí Rakousko do kategorie republikánského parlamentarismu. Rakousko je demokratickou republikou a její právo vychází z lidu (čl. 1 rakouské ústavy²⁰). Jelikož je Rakousko spolkovým státem, který tvoří osm zemí a hlavní město Vídeň, hraje v rakouské ústavě velkou roli rozdělení pravomocí mezi Spolek a jednotlivé země, zvláště pak v oblasti legislativy a exekutivy. Společným znakem České, Slovenské a Rakouské republiky se přijetím české ústavní novely stává institut přímo voleného prezidenta lidem, který je zasazen do parlamentní formy vlády.

Spolkový prezident mj. svolává Národní radu k jednomu řádnému zasedání v roce, zároveň ukončuje její zasedání a je též oprávněn svolat její mimořádné zasedání (požádá-li ho o to vláda či jedna třetina členů Národní rady nebo Spolkové rady, nejedná se již o prezidentovo oprávnění, nýbrž povinnost). Spolkový prezident může Národní radu rozpustit, avšak z téhož důvodu pouze jedenkrát (čl. 29). Také Národní rada může rozpustit sebe sama, a to na základě obyčejného zákona (čl. 29 odst. 2), což se jeví jako celkem netypický prvek pro parlamentní formu vlády.

2. Zavedení přímé volby prezidenta republiky²¹

Oproti České republice a Slovenské republice má přímá volba prezidenta v Rakousku dlouhodobou tradici. V rámci ústavní novely z roku 1929 měl být prezidentský úřad podroben jakémusi zhodnocení. Iniciativa vycházela od křesťanských socialistů, kteří představili koncepci tzv. „pravé demokracie“, která měla stát vysvobodit od nadvlády politických stran. Občané si v čele státu přáli mít „silného muže“. Zásah do Ústavy vyžadoval schválení dvoutřetinovou většinou v Národní radě a tím také nezbytnou podporu sociálních demokratů.

---

19 Vladimír Klokočka: Ústavní systémy evropských států, Linde Praha, 2006

20 Bundes-Verfassungsgesetz

[<http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138&ShowPrintPreview=True>]

21 <http://horvath.members.1012.at/bpraes.htm>

Ti byli pod hrozbou puče ze strany domobrany připraveni podpořit danou ústavní novelu. Prezidentský úřad byl tedy podroben revizi, avšak jeho nová podoba měla opět poněkud kompromisní charakter.

Ústavní novela zavedla přímou volbu prezidenta občany a stanovila pro prezidenta poměrně dlouhé funkční období v délce 6 let. Prezident získal relativně široké pravomoci, které mu z velké části zůstaly až dodnes. Přestože byla přímá volba prezidenta zakotvena již v Ústavě 1. republiky, konala se poprvé až v roce 1951, kdy se na základě přímé volby stal spolkovým prezidentem Theodor Körner.

Způsob ustavování a odvolávání hlavy státu

Čl. 60 odst. 1 rakouské ústavy stanoví, že spolkový prezident je volen spolkovým lidem, přičemž připouští volbu i jen za účasti jednoho kandidáta. V případě více kandidátů je zvolen ten kandidát, který získal nadpoloviční většinu platných hlasů, není-li tomu tak, koná se druhé kolo volby. Podmínky pasivního volebního práva jsou volitelnost do Národní rady a věk minimálně 35 let (čl. 60 odst. 3). Funkční období spolkového prezidenta je 6 let, přičemž je možné jeho znovuzvolení v bezprostředně navazujícím období.

Čl. 60 odst. 6 zakotvuje tzv. impeachment. Před uplynutím funkčního období je možné prezidenta odvolat v lidovém hlasování, pokud to vyžaduje Spolkové shromáždění, které svolá spolkový kancléř na základě usnesení Národní rady. K přijetí usnesení Národní rady je třeba dvoutřetinová většina alespoň poloviny členů Národní rady. Nepodaří-li se prezidenta odvolat, považuje se toto lidové hlasování za jeho znovuzvolení a Národní rada tak musí být rozpuštěna. Ústava uvádí, že i v takovém případě nesmí prezidentovo působení v úřadu překročit 12 let.

Prezident se své funkce ujímá složením slibu Národnímu shromáždění, přičemž může připojit i své náboženské přesvědčení (!).

Imunita, pravomoci a odpovědnost spolkového prezidenta

Rakouského prezidenta je možné (na rozdíl od toho českého a slovenského) stíhat pokud k takovému stíhání udělí Spolkové shromáždění souhlas (čl. 63). Nemůže-li prezident vykonávat své funkce, pak přechází výkon těchto funkcí na spolkového kancléře. V případě,

že prezident nevykonává svou funkci po dobu delší 20 dní nebo je-li proti prezidentu zahájeno lidové hlasování o odvolání, pak jeho pravomoci vykonává kolegium složené z prezidenta a druhého a třetího prezidenta Národní rady (čl. 64).

Veškeré akty prezidenta mohou být vydávány jen na návrh vlády nebo příslušného ministra (čl. 67), výkon některých pravomocí může prezident převést na členy vlády (čl. 66).

Podle čl. 68 je spolkový prezident odpovědný z výkonu svého úřadu Spolkovému shromáždění. Prezident republiky může být žalován u Ústavního soudu pro porušení ústavy (čl. 142 odst. 2 písm. a). Uplatnit odpovědnost prezidenta může Spolkové shromáždění na základě usnesení Národní rady nebo Spolkové rady. S podáním žaloby proti spolkovému prezidentovi musí souhlasit dvoutřetinová většina členů v každé komoře, přičemž je nutná alespoň nadpoloviční účast členů v obou komorách.

Zákon o volbě spolkového prezidenta²²

Dle § 1 odst. 1 vyhláší prezidentské volby spolková vláda svým nařízením, které se uveřejní ve sbírce zákonů. § 4 uvádí podmínky aktivního volebního práva, které jsou stejné jako pro volby do Národní rady. Pasivním volebním právem disponuje ten, kdo je volitelný do Národní rady a dosáhl věku minimálně 35 let (§ 6 odst.1). Připouští se jedno opětovné znovuzvolení, pokud se jedná o dvě bezprostředně navazující funkční období (§ 6 odst. 2).

Kandidátní listiny shromažďuje podle § 7 Spolkový volební úřad, přičemž každý návrh musí být podpořen alespoň 6 000 podpisy (v České republice, která je co do počtu obyvatel téměř srovnatelná s Rakouskem, je toto číslo skoro desetkrát vyšší). Podpisy na kandidátních listinách jsou ověřovány již dopředu, a to obcemi, ve kterých má daný občan oprávnění volit. Navrhovat kandidáty mohou i rakouští občané žijící v zahraničí. Ověřování bezchybnosti návrhů přísluší Spolkovému volebnímu úřadu. Rozhodne-li se kandidát ještě před volbou odstoupit nebo zemře, může zmocněnec na místo tohoto kandidáta jmenovat jiného, nejpozději však do 34 dnů před volbou (i zde platí nutná podpora minimální 6 000 občanů).

Prezidentem je zvolen ten kandidát, kterému se podařilo získat nadpoloviční většinu

---

22 Bundespräsidentenwahlgesetz

[http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/Kunsttext_BPWG_Fassung_2012.pdf]

platných hlasů (§ 17). Stejně jako v české a slovenské právní úpravě se i v rakouském zákoně setkáme s možností druhého kola volby, jestliže nebyl zvolen kandidát v prvním kole. Do druhého kola volby postupují kandidáti s nejvyšším počtem hlasů, při rovnosti hlasů rozhoduje los (česká právní úprava při rovnosti hlasů stanoví, že postupují oba kandidáti umístění na prvním místě). Dojde-li k rovnosti hlasů v druhém kole, pak se toto druhé kolo volby opakuje tak dlouho, dokud není zvolen jeden kandidát (§ 20 odst. 3).

Ve lhůtě jednoho týdne od vyhlášení výsledků voleb lze napadnout protiprávnost průběhu voleb u ústavního soudu (§ 21 odst. 2).

§ 26 výslovně zakazuje, aby se současně s prezidentskými volbami konaly jiné volby či lidové hlasování.

Závěr

V úvodu práce jsem si kladla za cíl porovnat jednotlivé ústavní úpravy v České republice a u našich slovenských a rakouských sousedů, co se týče institutu přímé volby prezidenta. Lze konstatovat, že všechny tři koncepce přímé volby prezidenta jsou si velmi podobné – ve všech třech ústavních úpravách nalezneme možnost navrhnout kandidáta na prezidentský úřad prostřednictvím návrhu podaného samotnými občany, ústavy všech těchto tří států stanoví stejné podmínky výkonu aktivního volebního práva pro prezidentské i parlamentní volby a dále je všem úpravám společná možnost zvolit prezidenta již v prvním kole volby. Ústavy Slovenska a Rakouska také předvídají možnost odvolat hlavu státu v lidovém hlasování, což naše ústavní novela neumožňuje. Naopak rakouská ústava nepřipouští navrhnout kandidáty na prezidentský úřad z iniciativy členů parlamentu, ale podle české a slovenské ústavy toto možné je. Rakouská ústava zároveň jako jediná počítá s losem jako prostředkem vyřešení rovnosti hlasů, ke které by mohlo dojít ve druhém kole volby.

Nesporným efektem přímé volby prezidenta jistě je skutečnost, že takto zvolený prezident požívá vyšší stupeň legitimacy, neboť je do funkce ustaven přímo lidem jako suverénem. Na druhou stranu ale nelze tvrdit, že nepřímá volba prezidenta je nelegitimní, i v tomto případě je na konci *legitimizačního řetězce* lid jako suverén. I přímo zvolený prezident může mít ale vazby na jednu z politických stran, obecně však lze říci, že přímá volba by mohla lépe zajistit nadstranickost prezidenta.

Prezident zvolený v přímých volbách má dostatečně silný mandát k tomu, aby prováděl vlastní politiku, avšak tento aspekt se poněkud vyjímá klasickému pojetí parlamentní republiky se „slabým“ prezidentem. Z praxe na Slovensku a v Rakousku však vidíme, že ani zde se po zavedení přímé volby prezident nestal představitelem vlastní politiky distancující se od parlamentu ani se výrazným způsobem nezměnily jeho pravomoci. Jádrem sporu podle mého názoru spočívá v rozdílném chápání souvislosti mezi způsobem ustavování prezidenta a mírou jeho pravomocí. Na jedné straně se objevují názory, které tvrdí, že způsob volby hlavy státu nijak nesouvisí s rozsahem jeho pravomocí, na druhé straně se ozývají hlasy namítající, že přímá volba s sebou nutně nese i rozšíření pravomocí prezidenta.

Zastánci přímé volby prezidenta často uvádějí, že prezident jako integrující prvek společnosti by se měl těšit většinové podpoře občanů, což lze lépe zajistit prostřednictvím

přímé volby. Zde si troufám namítnout, že míra ztotožnění občanů s hlavou státu přímo nesouvisí se způsobem volby. Vhodným příkladem je prezident Václav Havel, který se těšil všeobecné oblibě ve společnosti i v parlamentu, ačkoli vzešel z nepřímých voleb.

Stejně jako jsem u slovenské a rakouské ústavní úpravy pátrala po příčinách zavedení přímé volby prezidenta, zamyslela jsem se i nad důvody přijetí české ústavní novely. Důvodová zpráva výslovně zmiňuje dlouhodobé průzkumy veřejného mínění, ve kterých se lidé opakovaně vyslovovali pro zavedení přímé volby hlavy státu. Podle mého názoru současná vládní koalice uplatňuje jakousi *politiku cukru a biče*. V bouřlivých dobách hospodářské krize jsou reformy a úsporná opatření téměř na denním pořádku, což dlouhodobě vyvolává stabilní odpor širokých vrstev společnosti vůči vládě. Proto je právě teď vhodná doba učinit vstřícný krok vůči lidu a vyslyšet tak jeho dlouhodobá přání. Zavedení přímé volby prezidenta v České republice se mi tak jeví jako *cukr* pro českou společnost, který má zmírnit její zlobu a zastavit tak přetékající pohár trpělivosti českých občanů vůči stávající politické reprezentaci.

Seznam použité literatury

Václav Pavlíček a kol.: Ústavní právo a státověda I. díl, Obecná státověda, Linde, Praha, 1998

Vojtěch Šimíček (ed.): Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2008

Jan Wintr: Principy českého ústavního práva, Eurolex Bohemia, 2006

Jan Kysela: Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní. In: Novák, M. - Brunclík, M. (eds): Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. Praha Dokořán 2008

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach: Ústavný systém Slovenskej republiky, Košice 2009

Vladimír Klokočka: Ústavní systémy evropských států, Linde Praha, 2006

Seznam internetových zdrojů

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=415&CT1=0>

http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=7&CT1=0>

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=613&CT1=0>

www.nrsr.sk

<http://www.nrsr.sk/nrdk/Download.aspx?MasterID=162118>

<http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138&ShowPrintPreview=True>

<http://horvath.members.1012.at/bpraes.htm>

[http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/Kunsttext_BPWG_Fassung_2012.pdf]